

Protizápalová kúra

– hasiaci prístroj na každý deň

Keď spadnete na korčuliach, alebo si odriete kožu pri strúhaní mrkvy (alebo, no dobre teda, keď sa poraníte sekáčikom na mäso), tak sa v rane spustí frmol: vaše rozbité bunky, baktérie, vírusy alebo čokoľvek, čo sa do rany dostalo, je signálom pre miestnu partiu bielych krviniek, že sa treba dať do práce. Každá z nich má svoju úlohu. Niektoré sú tam nato, aby spustili hlasný krik (taký chemický), že treba ďalšiu posilu a vzápätí sa zo všetkých strán hrnú na miesto činu ďalšie biele krvinky = zápal. V prípade poranenia ho potrebujeme, pretože bráni šíreniu infekcie a hojí ranu. Lenže...

Keď vypadne signál

Pri zápale intenzívne komunikujú medzi sebou **vrodená a získaná** časť imunity: sem dávku protilátok; teraz trochu bolesti, prosím, nech si dievča dáva pozor na tento poranený palec; tu treba odpratať zopár mŕtvych buniek... Zorganizovať rodinnú oslavu hoci aj pre 100 ľudí je oproti tomu úplná banalita, verzte mi. Môže sa však stať, že komunikácia imunitného systému zlyhá, a vtedy nastanú problémy: terčom útoku vašich bielych krviniek sa stanú vaše vlastné bunky. Napríklad reumatoidná artritída, psoriáza, astma, lupus – to sú situácie, keď imunitný systém bezhlavo zaútočí na svoje vlastné telo.

Prečo? Komunikácia jednotlivých zložiek imunity sa narušila, systém dostáva falošné signály. Skúsím to takto: ■ ste sama doma a prichádza už noc ■ bojíte sa zlodejov, ale pavúkov ešte oveľa viac ■ nuž, ako vždy máte pod vankúšom bejzbalovú pátku, ten sekáčik na mäso a malý tank na slivkové gule – v tom zbadáte v rohu spálne pavúka! Rana z tanku nie je v tomto prípade celkom spoľahlivá, tak sa s pátkou v ruke nebadane prikradnete k pavúkov a z celej sily ho tresnete. Tak! Lenže beda: ukázalo sa, že to bol iba tieň a váš nočný strach ho omylom označil za votrelca, takže teraz máte v stene veľkú dieru (nikto vám nepovedal, že to je iba priečka zo sadrokartónu!). Presne tak sa môže pomýliť a reagovať váš imunitný systém: a cieľom útoku ste vy.

Zápaly sú dva

Jeden vpravo a jeden vľavo. Nie? Hore a dolu. Ani to nie? Tak potom:

Akútne: ■ trvá niekoľko sekúnd až dní
■ sprevádza ho výrazná bolesť ■ hlavné **príčiny:** □ otvorená rana □ vnútorné poranenie □ akútne infekcia.

Chronický: ■ trvá mesiace ■ je menej bolestivý ■ hlavné **príčiny:** □ chronický stres □ chronická infekcia (pľúcne chlamýdie, toxoplazmóza, campylobacter, helicobacter, mykózy a pod.) □ cukrovka □ poranenia pohybového aparátu □ dlhodobé mechanické alebo chemické dráždenie.

Podľa intenzity príznakov a koncentrácie zápalových faktorov v krvi delia niektorí autori zápal na 1) **intenzívny** (určite o ňom viete, pretože je hlasný) alebo 2) **mierny** (tvári sa dosť nenápadne, preto je taký zákerný).

Pre naše telo je z dlhodobého hľadiska najhorší ten **chronický zápal mierneho stupňa**. Je spúšťačom alebo pohoničom týchto a mnohých iných ochorení: ■ ateroskleróza ■ hypertenzia ■ rakovina ■ cukrovka ■ artritída ■ katarakta (šedý zákal) ■ zápal a zlyhávanie obličiek ■ autoimunitné ochorenia ■ syndróm dráždivého hrubého čreva a pod.

Podporné faktory chronického zápalu: ■ nevhodné zloženie stravy ■ fyzická pasivita (vrátane sedavého zamestnania) ■ chronický stres ■ obezita ■ fajčenie.

Časté prejavy chronického zápalu (jasné, že nemusia prísť všetky spolu a naraz): ■ bolesť, ktorá sa môže objavovať na rôznych miestach tela – „putuje“ ■ mierne zvýšená teplota ■ opuchy ■ stuhnutosť ■ časté infekcie ■ suché oči ■ hnačkovitá stolica alebo iné poruchy trávenia ■ únava ■ sťažené dýchanie až dušnosť.

Toto Cé dosť buchoCé

Jednou z hlavných komunikačných molekúl, ktorá udržiava zápal v chode, je látka s označením CRP = C reaktívny proteín. Bežné vyšetrenie, ktoré vám dá urobiť lekár (tzv. semikvantitatívne stanovenie) je však len hrubo orientačné – nezachytí tú najhoršiu formu zápalu

= chronický zápal mierneho stupňa. Na odhalenie chronického zápalu existuje presnejšie vyšetrenie CRP.

Palebna sila vašej imunity

Reakcia imunitného systému závisí od:

- génov
- celkového zdravia
- zdravia tráviaceho systému
- výživy
- toxínov z prostredia
- hladiny cukru a inzulínu (prudké výkyvy podporujú zápal)
- stresu (chronický stres oslabuje imunitu).

PS: Zvýrazneným písmom sú uvedené faktory, ktoré ovplyvňujete vy sama.

Výživa – Prečo?

Výživa patrí k najplyvnejším faktorom všetkých procesov v tele – o tom už asi nebudeme musieť veľa diskutovať. Dnes vieme, že významne ovplyvňuje nielen diaľničný úsek „zuby-hrubé črevo“, ale dokonca mnohé naše gény.

A ovplyvňuje aj imunitu a zápalové procesy. Preto, lebo: ■ tráviaci systém úzko spolupracuje s aktívnymi zložkami imunitného systému (črevo

obsahuje napríklad tzv. GALT – integrované lymfatické tkanivo) ■ tvorba a aktivita bielych krviniek vyžaduje mnoho látok (aminokyseliny, mastné kyseliny, vitamíny, minerály), ktoré získavame lyžicou ■ ak strava obsahuje veľa rôznych toxínov, imunita sa vyčerpáva od námahy ■ niektoré zložky v strave priamo podporujú alebo tlmia zápal ■ vplyvom zloženia stravy a črevnej flóry si môžete vypestovať tzv. syndróm presakujúceho čreva, a to vedie ku vzniku alebo zhoršeniu autoimunitných ochorení, potravinových alergií a intolerancií.

Poznámka: „Presakujúce črevo“ je stav, pri ktorom sa naruší bariéra sliznice čreva a cez „dierky“ v sliznici presakujú do krvi aj molekuly a mikroorganizmy, ktoré by inak sliznica nepustila. O tomto probléme budeme ešte v budúcnosti asi veľa počuť a je to výborný námet na budúcu knihu 😊

Atkinsova diéta podporuje zápal

Diéta podľa pána Atkinsa patrí k najznámejším diétam z kategórie „veľa bielkovín, čo najmenej sacharidov!“ Už vieme, že nadbytok bielkovín odvápnuje kosti a zbytočne zaťažuje mechanizmy udržiavajúce pH rovnováhu. Nadbytok bielkovín (najmä tých živočíšnych) v strave prispieva tiež k zvýšenému riziku alergií a podľa hromadiacich sa informácií aj k chronickému zápalu. V roku 2006 na Virginia Polytechnic Institute realizovali štúdiu, v ktorej sa potvrdilo, že táto diéta zvyšuje hladinu CRP = chronický zápal sa potichu potuluje telom.

Diéty s **veľkým obsahom bielkovín** a nízkym obsahom sacharidov sú rizikové aj z týchto dôvodov: ■ zápach z úst ■ bolesti hlavy ■ svalová slabosť ■ nevoľnosť ■ zvýšené riziko hyperurikémie = dnava artritída ■ zvýšené riziko divertikulózy a karcinómu hrubého čreva.

Záver: Atkinsova diéta a jej podobné podporujú chronický zápal = aj napriek tomu, že môžete schudnúť, zvýšite si riziko mnohých vážnych ochorení.

Výživa – Ako na to?

Pravidlo je jasné: zložky označené ako „**nevhodné**“ nejedzte vôbec alebo takmer vôbec a všetko „**vhodné**“ konzumujte prednostne a denne.

Sacharidy

- **nevhodné:** ■ biely cukor ■ koncentrovaná fruktóza/fruktózový sirup ■ biela múka
  - výrobky z bielej a bielej fortifikovanej múky ■ zemiaky (kaša a pyré sú najhoršie)
  - ovocné džúsy a ovocné šťavy (o tých lacných ani nehovoriac!)
- **vhodné:** ■ obilniny (varené aj surové)
  - obilné vločky ■ celozrnná múka
  - **výrobky** z celozrnej múky (cestoviny, pečivo, chlieb) ■ ovocie

Tuky

- **nevhodné:** ■ **transmastné** kyseliny (zoznam potravín je v prílohe na konci knihy) ■ živočíšne **nasytené** tuky □ maslo □ masť □ smotanový tuk □ slanina □ vnútornosti ■ bežné rastlinné oleje (slnečnicový, kukuricový) a stužené tuky (veľký obsah omega-6 mastných kyselín podporuje zápal)
- **vhodné:** ■ za studena lisované oleje
  - olivový □ tekvicový □ ľanový □ avokádový
  - konopný □ orechový □ repkový
  - z hroznových jadierok ■ avokádo
  - arašidové maslo ■ orechy □ vlašské
  - mandle □ pekany □ lieskovce □ para
  - olejnaté semená □ ľan □ sezam □ tekvica
  - chia ■ kokosový tuk (kyselina laurová, vitamíny, antioxidanty)
- **poznámka:** riskantný je nielen typ a množstvo tuku, ale aj spôsob úpravy potravín ■ napr. karfiol je výrazne protizápalový, ale vypražený

a s hranolčekmi aj tatárskou omáčkou? = zápalná flaša pre vaše telo! (hoci slovenské reštaurácie takéto „zápalné rozbušky“ stále uvádzajú v jedálnom lístku ako vraj „zdravé“ jedlá)

Bielkoviny

- **nevhodné:** ■ červené mäso (hovädzie, bravčové) ■ údeniny ■ vnútornosti
  - mäsové výrobky ■ smotana a mliečne výrobky ■ vyprážané a fritované ryby a hydina
- **vhodné:** ■ všetky strukoviny ■ sójové produkty: tofu, tempeh, tekuté sójové mlieko, sójová múka, edamame, miso
  - orechy ■ olejnaté semená ■ ryby (tuniak, losos, makrela, haring, sardinky – prednostne vo vlastnej šťave alebo dusené) ■ hydinové mäso v biokvalite a bez kože ■ vajčička v biokvalite (varené, žiadna praženica 😊)

Bylinky/pochutiny

- **nevhodné:** ■ soľ ■ ocot ■ horčica
  - glutamát sodný ■ umelé sladidlá
  - syntetické arómy a príchute (veríte, že napríklad keksy s „orechovou príchuťou“ obsahujú orechy? podľa mňa je väčšia šanca, že existujú vodníci, trojhlavý drak a „bezplatná“ zdravotná starostlivosť)
- **vhodné:** ■ zázvor ■ oregano
  - rozmarín ■ kurkuma ■ bobkový list
  - kajenské korenie ■ rasca ■ cesnak
  - kôpor ■ škoricca ■ petržlenová vňať

Potraviny

- **najhoršie:** ■ biela múka a všetky výrobky z nej ■ biely cukor ■ biela ryža
  - transmastné kyseliny a všetky potraviny, ktoré ich obsahujú ■ živočíšne tuky
  - vyprážané, fritované, údené a pečené mäso a jedlá ■ aromatizované, prifarbované, sladené, solené a chemicky konzervované potraviny a polotovary
  - (tučné) mliečne výrobky vrátane tvrdých a tavených syrov, ba aj zmrzliny
- **najlepšie:** ■ naturálna ryža ■ ovsené vločky
  - avokádo ■ olivový olej
  - mleté ľanové semená ■ jahody

- čučoriedky/černice ■ citrusy ■ cibuľa/cesnak
- brokolica/karfiol ■ ružičkový kel ■ červená kapusta ■ tofu ■ losos (naozajstný)
- mandle/vlašské orechy ■ horká čokoláda (viac ako 50 %) ■ huby (hliva ustricovitá, šampiňóny, lesné huby) ■ zelený čaj
- **Poznámka:** Pre celkový efekt v organizme je rozhodujúce nielen to, čo jete, ale aj ■ **koľko** ■ **kedy** ■ ako je to **upravené** ■ a **aký je pomer** vhodných a nevhodných potravín.

Príprava jedla

- **najhoršie:** ■ vyprážanie ■ fritovanie ■ pečenie v tuku ■ grilovanie alebo pečenie na otvorenom ohni ■ údenie ■ pečenie na ražni
- **najlepšie:** ■ blanširovanie ■ varenie v pare ■ krátke dusenie (nie na kašu) ■ varenie v malom množstve vody (bez soli) ■ pečenie v (al)obale

Top 12 protizápalových potravín dostupných celoročne

- **naturálna ryža**/uvarené ovsené vločky: 1/2 šálky denne
- **tofu/strukoviny:** aspoň 3-krát týždenne 1/2 šálky
- **brokolica/kapusta:** 2 šálky týždenne
- **paradajky:** 1 – 2 kusy denne (aspoň v sezóne)
- **cesnak:** 1 – 2 strúčiky denne
  - **alternatíva:** cesnakové tabletky bez zápachu
- **olivový olej:** 2 – 4 polievkové lyžice denne
- **jablko:** 1 – 2 kusy denne
- **pomaranč/citrusy:** 1 – 2 kusy denne
- **vlašské orechy**/mandle: hrst' denne (20 – 40 g)
- **mleté ľanové semienka:** 2 polievkové lyžice denne
- **horká čokoláda:** 20 – 40 g denne
- **losos** (tučné morské ryby): 3 porcie (80 g) týždenne

Top 11 protizápalových doplnkov stravy

- **zázvor:** 1 čajová lyžička čerstvého zázvoru denne
- **kurkuma:** 1/2 čajovej lyžičky denne (rozmiešať v 1 polievkovej lyžici olivového oleja so štipkou kajenského korenia)
- **škoricca:** 1/2 čajovej lyžičky denne
- **vitamín D:** podľa kapitoly vitamín D
- **horčík:** 200 mg denne
- **zinok:** 10 – 20 mg denne
- **selén:** do 200 mikrogramov denne
- **probiotické baktérie:** 5 – 10 miliárd trikrát denne s jedlom
- **vitamín E:** 5 – 10 mg denne (8 – 15 IU)
  - **uprednostnite prírodnú formu** (= za studena lisované oleje, orechy a olejnaté semená)
- **koenzým Q₁₀:** 60 – 100 mg denne
- **kyselina alfa-lipoová:** 50 – 100 mg dvakrát denne

Návod na každý deň

- **čo najdôkladnejšie dodržiavajte výber potravín** podľa odporúčaní „vhodné“

a „nevhodné“ (kuchárska kniha Hneď to bude, ktorú som navaril s Paľom Liptákom, môže byť vašim výborným radcom a pomocníkom – je plná protizápalových jedál)

- uprednostňujte najlepšie protizápalové potraviny – **konzumujte ich aspoň v uvedených dávkach**
- svoju stravu doplňte tými najlepšimi doplnkami
- pite veľa vody a 2 – 4 šálky zeleného čaju denne

Otázky z AKV

Kedy mám protizápalovú kúru nasadiť?

- Takmer každá druhá kapitola tejto knihy vedie sem 😊 Využitie protizápalovej kúry je široké:
  - chudnutie
  - podpora imunity
  - anti-aging (alebo chcete radšej starnúť rýchlejšie, ako je to nevyhnutné?). A protizápalovú kúru je možné veľmi úspešne využiť aj v prevencii a liečbe týchto ochorení:
    - cukrovka
    - artritída
    - osteoporóza
    - ankylozna spondylitída
    - psoriáza
    - Hashimotova struma (autoimunitný zápal štítnej žľazy)
    - chronický únavový syndróm
    - astma
    - senná nádcha
    - chronický zápal prínosových dutín
    - lupus
    - seborea
    - atopický ekzém
    - akné
    - celiakia (pri dodržaní bezlepkovej diéty)
    - divertikulitída
    - syndróm dráždivého hrubého čreva
    - ulcerózna kolitída
    - chronická gastritída
    - hemoroidy
    - varixy
    - Crohnova choroba
    - chronický zápal pankreasu
    - zápaly nervového systému
    - Alzheimerova a Parkinsonova choroba
    - skleróza multiplex
    - katarakta
    - makulárna degenerácia
    - steatóza a cirhóza pečene
    - ochorenia obličiek
    - ateroskleróza
    - ischemická choroba srdca
    - nádorové ochorenia.

Ako dlho mám kúru dodržiavať?

- To závisí od problému, ktorý riešite, a od celkového zdravotného stavu – čím väčší problém a horšie zdravie, tým je protizápalová kúra vhodnejšia na dlhodobé až celoživotné používanie. Po 6 mesiacoch kúry môže byť potrebné upraviť dávkovanie

niektorých doplnkov výživy (napr. zinok, selén, horčík).

Má kúra nejaké kontraindikácie?

- Nie. Ak na niektorú odporúčanú potravinu trpíte alergiou alebo intoleranciou, nebudete ju, samozrejme, konzumovať, ale inak ste v bezpečí – aj pri takmer akejkolvek súčasne prebiehajúcej liečbe.

Každé ráno pijem citrónovú vodu, to proti zápalu nestačí?

- Nie. A môže to podporiť zápal sliznice pažeráka aj žalúdka.

Na internete som našla stránku, ktorá uvádza tzv. zápalový faktor potravín, môžem sa tým riadiť?

- Neexistuje zatiaľ žiadny známy objektívny spôsob, ako účinnok potravín na chronický zápal vyjadriť presným číslom. Vieme, čo je zlé a vieme, čo je dobré, ale všetky číselné údaje o zápalovom faktore (inflammatory factor) nie sú zamerané, ale iba vypočítané na základe obsahu rôznych látok v potravine. Rôzni autori používajú rôzne postupy, preto môžete nájsť veľmi odlišné číselné údaje. Na orientačné posúdenie účinku potravín na chronický zápal môžu poslúžiť tie hodnovernejšie zdroje.

Soľ podporuje vznik autoimunitných ochorení

Nárast výskytu autoimunitných ochorení (napr. psoriáza, reumatoidná artritída, Hashimotova struma) je spôsobený najmä faktormi životného štýlu a prostredia, nie samotnou genetikou. Preto nie je prekvapivé, že výskumy už pár rokov ukazujú aj toto: ľudia, ktorí sa často stravujú v zariadeniach typu „fastfood“, majú zvýšené hodnoty zápalových ukazovateľov v krvi. Dôvody sú v tomto prípade určite dosť masťné (nasýtené

tuky, produkty praženia a vyprážania), ale na zoznam vinníkov sa dostáva nová tvár: **soľ!**

Prestížny časopis Nature (marec, 2013) uverejnil výsledky zaujímavej štúdie: myšky jedli „ľudsky slanú“ diétu a ukázalo sa, že z toho majú v krvi oveľa viac tých bielych krviniek, ktoré podporujú zápal (tzv. T-helpery) a zároveň sa u nich vyvinula najťažšia forma sklerózy multiplex. To isté číslo časopisu prinieslo aj dve iné práce, na základe ktorých vedci usudzujú, že soľ pôsobí ako silný stimulátor zápalovej a autoimunitnej reakcie (T-helpery tvoria veľa interleukínu 17, a to je silná molekulárna rozbuška). „Choroby, o ktorých hovoríme, nie sú choroby spôsobené výlučne chybnými génmi alebo výlučne zlým životným štýlom; sú to choroby, ktoré vznikajú na základe interakcie medzi génmi a zlým spôsobom života,“ odkazuje dr. Hafler, profesor neurológie a imunobiológie na Yale University, ktorý výskum viedol.

Soľ, samozrejme, nie je jediný faktor, ktorý vplýva na imunitnú odpoveď a autoimunitné ochorenia sú veľmi rôznorodou skupinou chorôb. Soľ vo vzťahu k imunite budeme musieť ešte veľmi dôkladne preskúmať, ale niečo vám celkom určite môžem poradiť už dnes: **jedzte menej soli** – soľ je možno nad zlato, ale nie je nad zdravie!

Prvý krok: Nesypte soľ do vody, v ktorej varíte cestoviny, ryžu, zeleninu či zemiaky.

Zápal a obezita sú výborní kamaráti

Jedným smerom: ■ obezita podporuje zápal ■ zápal vyplavuje z gliových buniek mozgu cytokíny (napr. IL-1 a TNF)

■ tieto látky prispievajú k vašej ospalosti a nervozite ■ ospalosť a nervozita podporuje vaše jedenie ■ vaše jedenie podporuje obezitu.

Druhým smerom: ■ ak je všetko v poriadku, tukové bunky posielajú mozgu signál „Už nebuď hladný, už je nás dosť!“ (= leptín) ■ chronický zápal

však spôsobuje, že bunky mozgu nepočujú, čo hovorí leptín (presne tak ako iné bunky nepočujú, čo hovorí inzulín) = ste presvedčená, že ten ôsmy krémeš je ešte stále v norme (nie je!)

■ toľko krémešov = obezita ■ obezita podporuje chronický zápal.

Krížom-krážom: ■ obezita je príčinou zápalu ■ zápal je príčinou obezity ■ obezita a chronický zápal sú príčinou, že aj váš chorobopis je stále hrubší a hrubší ■ chronický zápal je prekážkou chudnutia ■ protizápalová kúra zlepšuje účinok inzulínu a leptínu = podporuje chudnutie ■ bez vitamínu D to ide všetko veľmi ťažko ■ zoberte si však na pomoc celú túto kapitolu, nielen vitamín D ☺

PS: Alebo to chcete riešiť radšej liposukciou?

Ešte čosi

Ochrana pred zápalom zahŕňa aj tieto opatrenia:

- primeraná fyzická aktivita (pasivita podporuje tvorbu viscerálneho tuku = továreň na zápalné bomby, ktoré potom vybuchujú po celom tele)
- pravidelná hygiena medzizubných priestorov (zubná niť alebo ústna sprcha) ■ zodpovedná liečba všetkých prípadných infekcií ■ spánok
- efektívnejší menežment stresu (fyzická aktivita, relaxačné techniky, modlitba, meditácia a pod.)
- abstinencia fajčenia (aj pasívneho) ■ redukcia príjmu alkoholu – všetko je len na vás.

Super správa na koniec

Ochrana pred zápalom je súčasne váš **najúčinnejší program anti-agingu** = svoje starnutie spomalíte, a nie urýchlite.

**ŠPECIÁLNA
PONUKA!**